

Globethics Repository

Per a una teologia biografica [For a biographical theology]

This page was generated automatically upon download from the Globethics Repository. More information on Globethics see <https://www.globethics.net>. Data and content policy of Globethics Repository see <https://repository.globethics.net/pages/policy>.

Item Type	Article
Authors	Vilanova, Evangelista
Publisher	Facultad de Teologia de Catalunya
Rights	Creative Commons Copyright (CC 2.5)
Download date	2026-09-10 00:56:25
Link to Item	http://hdl.handle.net/20.500.12424/199256

PER A UNA TEOLOGIA BIOGRÀFICA*

Evangelista VILANOVA

Començaré amb una cordial enhorabona al dominic P. Joan Bosch. Una felicitació sincera per aquest *Diccionari* que, per sobre de qualsevol tòpic, omple un buit en la bibliografia teològica de la península. És una bona obra, i útil, malgrat els inevitables límits que suposa una obra d'aquest gènere; però certament és útil per a comprendre la teologia del segle xx, fet que ens ajuda a entendre millor la situació actual de les plurals orientacions dels teòlegs d'avui. Penso que serà un *Diccionari* il·luminador, sobretot per a les noves generacions que no van viure els darrers cinquanta anys. Jo recomanaria de llegir el pròleg del mateix Joan Bosch que explica la intenció de l'obra: un servei eclesial en funció d'una vocació dominicana i teològica ben arrelada. Els qui vam començar l'aventura teològica en els anys cinquanta del segle xx no sols hem estudiat les aportacions dels teòlegs consignats en aquest *Diccionari* sinó que les hem viscudes. Les nostres lectures i sobretot les nostres relacions i contactes amb ells ens han enriquit les opcions espirituals i intel·lectuals que hem anat prenent. I un mèrit especial de Joan Bosch és assenyalar una colla de figures secundàries del nostre país; jo en dic teòlegs «menors», a la categoria dels quals pertanyem alguns de nosaltres. Sobre els grans teòlegs «majors» ja hi ha molta bibliografia.

Bé, han estat anys en què trobem, pel que fa a la teologia, la renovació promoguda pel Vaticà II i pel període postconciliar, que ha estat per a l'Església i la teologia un període de crisi. Molts dels partidaris d'un *aggiornamento* que ells haurien desitjat més radical, es van llançar a una colla de reformes improvisades. Sobretot estaven preocupats per l'adaptació al món modern, especialment després del maig de 1968. Aquests fets provocaren reaccions, no sols per part de l'autoritat, sinó fins i tot per part de diversos pioners de la reforma conciliar. N'hi ha prou de recordar l'actitud dels futurs cardenals Henri de Lubac, Jean Daniélou, Joseph Ratzinger, Hans Urs von Balthasar (el teòleg preferit de Joan Pau II).

Les reticències dels antics membres de la «minoria», encara nombrosos a la cúria romana, que intentaven retardar les aplicacions de les opcions conciliars, es reforçaven davant aquesta situació. La crisi de l'Església i la teologia, que havia començat abans

* Text de la presentació de l'obra de Juan Bosch, *Diccionario de Teólogos/as contemporáneos*. Introducció de Evangelista Vilanova, Burgos: Monte Carmelo 2004, a la Facultat de Teologia de Catalunya el dia 27 de maig del 2004.

del Vaticà II, i que va prendre més amplitud a finals dels anys 60 (l'any 1968, a més del maig francès, apareix l'encíclica *Humanae Vitae* de Pau VI), fou denunciada pels adversaris del Concili com a conseqüència del Concili.

A l'extrem oposat, els reformistes tendien a explicar la crisi d'una manera simplista, per la insuportable lentitud, marcada per la cúria romana, per a aplicar les noves orientacions conciliars (vegeu, per exemple, Hans Küng).

Amb la distància del temps, percebem millor el que hi havia de comprensible i erroni en aquesta doble decepció. Per una part, en aquells que havien esperat del Concili una nova primavera de l'Església i la teologia, i per l'altra aquells que es veien confirmats en la seva denúncia del Vaticà II com una aventura no sols inoportuna sinó plena de perills per a l'Església.

En realitat, l'Església i la teologia es trobaven implicades en la crisi general de la civilització que ha caracteritzat el segle XX, sobretot des del final de la Segona Guerra Mundial. La crisi actual de l'Església catòlica i de la teologia no són una conseqüència del Concili; al contrari, el Concili Vaticà II ha permès a l'Església d'enfrontar-se a la crisi. Si no hi hagués hagut concili, les conseqüències de la crisi encara haurien estat molt més greus.

Això ho trobareu explicat en el subsòl d'aquest *Diccionari*, si examineu la presentació de les figures que han protagonitzat el període postconciliar, i jo diria fins i tot en les que han parlat a partir de l'any 1950 des de finals del pontificat de Pius XII.

Per això, permeteu-me que aquesta meua intervenció prengui un to molt —potser massa— personal. Voldria explicar-vos el meu itinerari en funció de les meves relacions amb alguns dels teòlegs que Joan Bosch ha acollit en la seva obra.

Vull començar aquesta presentació del *Diccionari*, per dir-vos que a partir de 1952 vaig fer la llicenciatura i doctorat a l'Ateneu de Sant Anselm, a Roma, on m'influïren particularment Cipriano Vagaggini, teòleg de la litúrgia que tant pesaria en la *Constitució sobre la Litúrgia* del Vaticà II, i Basili Steidle, patròleg alemany que m'inicià en la metodologia històrica.

En 1960, a París, un trobament que anomeno «providencial» amb el dominic Marie Dominique Chenu orientarà la meua tasca posterior. M'estimulà a escriure la *Història de la teologia cristiana*, que ell seguí molt de prop. Al final de la meua obra em digué: «Vostè ha fet el que m'hauria agradat fer a mi amb Congar i Féret, però que les circumstàncies ens van impedir.» La presentació que Joan Bosch fa de Chenu em sembla molt completa i entranyable. Recull el judici d'Étienne Gilson, segons el qual «de tipus com Chenu n'apareix un cada segle». Molt humà, s'aprofità de la visió de Lagrange, Sertillanges, Gardeil i del mateix Garrigou-Lagrange, que li havia dirigit la tesi i que en aquell moment, membre del Sant Ofici, s'oposà a les innovacions del seu antic deixeble. El que Chenu va buscar en la història no era documentació, sinó inspiració. Aquell medievalista reconegut aterrà ajudant l'abbé Cardijn a donar fonaments teològics a la JOC, després als sacerdots obrers, a la Missió de França i a la Missió de París. Chenu va sofrir en la seva mateixa carn la dificultat que suposa l'adopció del mètode històric a la teologia. En 1937 un petit opuscle llegit per a commemorar la festa de Sant Tomàs, *Le Saulchoir, une école de théologie*, va provocar un enrenou. En 1942 s'assabentà per la ràdio que l'opuscle havia estat posat a la llista dels llibres prohibits pel Sant Ofici. Anà a veure al cardenal Suhard, i aquest li digué: «Petit Père, no us preocupeu, d'aquí a vint anys tothom parlarà com vós i de vós.» Això passava en 1942. En 1962 Joan XXIII obria el Concili Vaticà II, en el qual Chenu influiria activament.

Per començar, ell fou l'autor del «Missatge del Concili al món», tot i que, com deia, l'hi havien descafeïnat. Però des de 1942 fou apartat de l'esenyament eclesiàstic; de tota manera, el claustre de la Sorbona li oferí classes de medievalisme. Quan complí setanta anys, els seus germans dominics de París organitzaren una petita reunió celebrativa, on assistí el cardenal Feltin. En aquella ocasió aquest li digué: «Haig d'homenatjar-vos per la vostra obediència, que heu manifestat davant les dificultats que heu hagut de suportar.» Chenu replicà: «Eminència, no fou l'obediència, ja que l'obediència és una mediocre virtut moral. Fou perquè vaig creure en la Paraula de Déu, gràcies a la qual els disgustos i els incidents del camí són un no-res; fou perquè vaig tenir fe en Crist i en la seva Església. Heus aquí la història de les meves condemnes.» En la intimitat que m'uní a Chenu mai no vaig sentir-li una crítica al Sant Ofici ni als qui van encoratjar aquelles repetides condemnes. Potser perquè era biològicament optimista, mirava sempre al futur, no pas al passat que l'hauria portat a un victimisme estèril. Un bon exemple per als qui hem palpat la duresa del «sistema» que tantes vegades ha adoptat la jerarquia. Jo recomanaria als mal anomenats «superiors» —adoptar aquesta terminologia suposaria que els altres som «inferiors», creant una distinció que no apareix en l'Evangeli— que llegissin l'obra de Congar, *Journal d'un théologien, 1946-1956*, i que aprenguessin com no s'ha d'exercir l'autoritat.

Chenu m'indicà que connectés amb Giuseppe Alberigo, director de l'Istituto per le Scienze Religiose de Bolonya. M'acollí amb una autèntica amistat, que m'ha demostrat sempre i en especial en els meus moments de prova. Així ho manifestà en l'article publicat a *Foc Nou* amb motiu dels cinquanta anys de la meva ordenació presbiteral, en el 2002. Actualment col·laboro amb l'Istituto, que m'ha enriquit notablement. La meva aportació a la *Història del Concili Vaticà II* va ser ben positiva per a mi. Una història elaborada en equip. La vam anar preparant en vuit anys, en diverses reunions en diferents llocs tant d'Europa com de l'Amèrica llatina. Ara m'encarrego de l'edició castellana que amb un excessiu retard publica Ediciones Sígueme, de Salamanca. L'obra és excel·lent, segons la majoria dels analistes. Amb tot, Roger Aubert assenyala un límit: és una història vista des de la «majoria» i si hagués estat escrita des de la «minoria», les conclusions probablement serien distintes.

Durant aquests cinquanta anys, amb quins teòlegs m'he relacionat, a quins he escoltat, dels inventariats en el *Diccionari* que presentem? Per a mi, escoltar ha resultat indispensable.

En el meu monestir hi he trobat Lluís Duch; ja fora del monestir un teòleg molt amant del monaquisme: Raimon Panikkar.

En aquesta Facultat de Teologia de Catalunya: no cal dir Josep-Maria Rovira Belloso, Antoni Matabosch, Salvador Pié i José Ignacio González Faus; jo hi he trobat a faltar la presència d'algun altre professor: per exemple, el gironí Vicenç M. Capdevila, el jesuïta Josep Vives o Josep Rius-Camps, investigador crític que no deixa mai indiferent.

De la resta d'Espanya, a Madrid, he connectat repetidament amb l'equip de jesuïtes de «Fe y secularidad»: José Gómez Caffarena i Andrés Tomos; jo hi hauria inclòs Alfonso Álvarez Bolado, pensant també en la seva activitat a Barcelona.

Després, amb els fundadors de l'Institut Superior de Pastoral (connectat a la Universitat de Salamanca): Casiano Floristán, Luis Maldonado, Juan de Dios Martín Velasco.

També amb la generació jove de la Pontificia Universidad de Comillas: Santiago Madrigal i Gabino Urribarri.

I no cal dir amb aquells patriarques provocadors, Díez Alegría i González Ruiz, sempre disposats a dir la seva paraula experimentada, i als quals vam dedicar una miscel·lània titulada *Teología y magisterio*, en 1987.

De Deusto, on he estat diverses vegades, amb Rafael Aguirre i María José Arana, a qui vaig dirigir la tesi sobre la clausura femenina al País Basc.

De la Universitat de Salamanca, Dionisio Borobio i Xabier Pikaza.

De la Facultat de Teologia de Granada he col·laborat amb José María Castillo i Juan Antonio Estrada.

De Mallorca, amb Teodor Suau i Bartomeu Bennàsser.

Recordo encara els meus contactes amb Andrés Torres Queiruga, amb l'ecumenista Adolfo González Montes, actualment bisbe d'Almeria, amb Santiago del Cura, amb Benjamín Forcano, amb Juan José Tamayo-Acosta, amb Joaquín García Roca (València).

No vull oblidar els amics dominics de València: els traspassats Emilio Sauras i Antonio Sanchis, i els actuals Sebastián Fuster i el mateix Joan Bosch. També el dominic de Salamanca Jesús Espeja.

Haig d'esmentar encara els teòlegs de l'Opus Dei, José Luis Illanes, Pedro Rodríguez i Josep-Ignasi Saranyana.

Espero no cansar-vos, si, a més, faig un elenc dels teòlegs estrangers amb qui m'he relacionat.

Com a membre del consell de redacció de la revista *Concilium* (secció de litúrgia) durant una colla d'anys, m'he trobat amb un gran equip: des de Schillebeeckx a Hans Küng, passant per Congar i Karl Rahner (tots dos col·laboraren en *Questions de Vida Cristiana* sense fer-se pregar gens ni mica) i els francesos Christian Ducquoc, Claude Geffré i Jean-Pierre Jossua (el vaig conèixer ja en els anys cinquanta quan ell encara no era ordenat prevere i he mantingut amb ell una fervent amistat), Christoph Teobald, i els alemanys Walter Kasper, abans de rebre el cardenalat, i Peter Eicher; hauria enriquit l'obra una referència a dos alemanys, entre els teòlegs de la fonamental més aguts: Max Secklez i H. J. Pottmeyer.

D'Europa encara assenyalo De Lubac, del qual recordo la introducció i traducció castellana que vaig fer de la seva obra *Catolicismo*. El vaig acompanyar en la seva peregrinació ignasiana a Montserrat i a Manresa, abans de ser cardenal.

En l'àmbit italià Juan Bosch cita Bruno Forte, amb qui vaig col·laborar en diverses ocasions. Ell preparà una rica presentació de la meua *Història de la teologia cristiana* a la Universitat de Nàpols. M'estranya que no hi apareguin altres noms de teòlegs italians d'avui, amb notable influència, com Severino Dianich o el sicilià Giuseppe Ruggeri.

De l'Amèrica llatina, en els meus periples per aquell continent crucificat i en altres trobades europees haig d'esmentar Gustavo Gutiérrez, Jon Sobrino, Clodovis Boff, Segundo Galilea; i d'Amèrica del Nord, la feminista Schüssler Fiorenza en les seves estades a Barcelona.

Entre els ja difunts: el recordat Bartomeu Xiberta, Alonso Schökel, Fernando Urbina, l'amic Ruiz de la Peña, i els dominics francesos, Le Guillou i Jean-Marie Tillard.

Perdoneu aquesta llista tan llarga i personal. Tots aquests personatges —i altres que Bosch no assenyalava— m'han enriquit de debò en col·loquis teològics de caràcter espiritual i intel·lectual, en simposis i congressos, en equips de treballs i comissions, amb una correspondència generosa, amb consultes que els he fet o que m'han fet, amb lli-

bres i separates que ens hem intercanviat. Recordeu que molts dels noms esmentats són presents en la miscel·lània que aquesta Facultat i l'Institut de Bolonya m'oferiren en complir setanta anys, en 1997; i molts d'ells van col·laborar també en *Qüestions de Vida Cristiana* durant els trenta-vuit anys que en vaig ser director.

Quin luxe de relacions que mai no agrairé prou! El resultat —i ho dic amb certa immodèstia— ha estat la intenció que Raimon Panikkar descobria en l'inici i l'acabament de l'article que em dedicà dins la citada miscel·lània. Escrivia: «Fer teologia no és solament escriure. És sobretot viure conscientment el misteri d'allò que algunes tradicions anomenen el diví. La major contribució d'Evangelista Vilanova a la teologia ha estat la seva vida.» I al final del mateix article, sobre una teologia índica, diu: «Evangelista Vilanova és un dels encara pocs historiadors que saben escoltar amb amor i atenció altres veus.» Tant de bo fos veritat aquesta generosa apreciació. Si fos veritat, seria gràcies als contactes amb aquests teòlegs que mai no m'han deixat indiferent; els he escoltat, a ells, i també, dintre dels meus límits, he escoltat les veus de les comunitats cristianes amb els seus anhels i les seves necessitats. Això, ben cert, m'ha portat a anar superant el divorci entre vida i doctrina, que afecta el nucli mateix de la teologia, perquè les principals conquestes de la història de la teologia sempre foren el transcendir una teologia científicament «impura» que no ha integrat la biografia, la fantasia i la pregària, les quals es troben inestroncablement unides i entreteixides en una visió global. En 1984, Karl Rahner havia escrit: «La teologia cristiana en el seu conjunt està obligada a ser *subjectiva* en el bon sentit de la paraula i a no parlar mai d'objectes que transcendeixin els límits de la llibertat personal i de l'espiritualitat de l'ésser humà.» D'aquesta manera el teòleg esdevé un testimoni, actualment més indispensable que no el professor repetitiu. Avui més que mai el teòleg, per a ser testimoni, té necessitat d'escoltar, de comunicar-se, de deixar-se interpel·lar. Aquest *Diccionari*, missatge sobretot per a la generació jove, té el mèrit d'obrir l'apetit vers una maduració en aquesta línia la qual s'oposa a un aïllament poc fecund. Crec que és útil des del punt de vista documental, tan necessari ara malgrat les facilitats d'internet, per exemple. Aquesta obra és més valuosa per la inspiració que suposa, que no pas per la documentació que ofereix.

En el *Diccionari* he vist confirmat el que havia après al llarg del meu itinerari: l'element biogràfic de la teologia com a seguiment de Crist no comporta una creixent subjectivació ni un aïllament en la pròpia vida creient, sinó que es manté en tot moment en la comunitat cristiana.

Evangelista VILANOVA

Monestir

E – 08699 MONTSERRAT (Barcelona)